

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 2

Засновано у 2015 році

Рівне – 2015

УДК 37 : 005.591.6

I - 66

ББК 74.200

Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 2 / упоряд. О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2015. – 304 с.

До збірника увійшли наукові праці, здійснені у галузі теорії і методики виховання. Статті спрямовані на багатоаспектне висвітлення основних напрямів, сучасних підходів до змісту, форм і технологій виховного процесу, починаючи від дошкільця і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступник головного редактора: **Гринькова Надія Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, Академік-секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України;

Бех І. Д., доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України, директор Інституту проблем виховання НАПН України;

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, Вчений секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Коберник О. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики трудового і професійного навчання, директор Інституту природничо-математичної та технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Лобода С. М., доктор педагогічних наук, професор, доктор габлітований, професор звичайний Вищої школи інформатики і прикладних наук (м. Лодзь, Республіка Польща).

Члени редколегії:

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Вербець В. В., доктор педагогічних наук, професор, декан художньо-педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету;

Войтович І. С., доктор педагогічних наук, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційних засобів навчання Рівненського державного гуманітарного університету;

Лісова С. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Литвиненко С. А., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Карпенчук С. Г., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Т. І., кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної і корекційної), проректор з наукової роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Херсонського державного університету;

Шугасва Л.М., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Яшук І. П., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Бісовецька Л. А. кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання РДГУ;

Дупак Н. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання РДГУ.

Свідощтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Упорядники: проф. **Петренко О.Б.**, доц. **Ціпан Т.С.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ**

Рецензент: **Пустовіт Г.П.** - доктор педагогічних наук, професор, вчений секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол №14 від 29 жовтня 2015 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

ЗМІСТ

Антонець М. Я. Педагогічна симфонія любові до дитини у творчій спадщині Василя Сухомлинського	6
Коберник О. М. Еволюція мети виховання в незалежній Україні	15
Павелків Р. В. Психологічні особливості прояву та розвитку самостійності в учнів молодшого шкільного віку	27
Пустовіт Г. П. Інтерактивні методи навчання і виховання у позашкільному навчальному закладі	35
Шугасва Л. М. Релігія в школі: роздуми релігієзнавця	48
Петренко О. Б. Трансформація системи освіти й виховання: модернізація, реформування, інновація чи історико-педагогічна реконструкція.....	54
Карпенчук С.Г. Педагогічні ідеї А.С. Макаренка: гуманістичні контексти	63
Литвиненко С. А., Ямницький В. М. Супервізія як інноваційна технологія підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності.....	74
Лісова С. В. Синергетичний підхід як інноваційна методологічна орієнтація в педагогіці	83
Пироженко Л. В. Диференціація змісту шкільної освіти у 60- 80-х рр. ХХ ст	92
Потапчук Т. В. Перцептивний етап формування національно-культурної ідентичності студентів	99
Антонець Н. Б. Загальноосвітня школа-інтернат як складова системи народної освіти України (друга половина 1950-х рр.).....	111
Бісовецька Л. А. Роль засобів масової комунікації у формуванні особистості учня	127
Бричок С.Б. Психолого-педагогічна діагностика як провідний компонент діяльності вчителя	134
Гавриш І. І. Програмно-методичне забезпечення процесу виховання культури взаємин молодших школярів у добродійній діяльності	142
Генсіцька-Антонюк Н. О. Особливості гендерного аналізу шкільних підручників з математики	149
Гринькова Н. М. Формування моральних якостей молодших школярів як важлива передумова становлення громадянина	157
Дупак Н. В. Інноваційні процеси та основні тенденції розвитку системи післядипломної освіти вчителів у Великій Британії	164
Жданович Ю. М. Виховання патріотизму підлітків шляхом залучення до добровільної діяльності на підтримку воїнів АТО.....	172

Кособуцька Г. П. Феномен творчого потенціалу як базова складова розвитку особистості педагога	180
Міхно О. П. Внесок Миколи Грунського у розроблення методики складання педагогічної характеристики (за матеріалами книги «Лекції з педагогіки», 1914).....	191
Нечипорук Л. І. Ноосферна освіта як механізм формування моральної культури особистості	198
Сергєєва Н. В. Підготовка соціальних педагогів до діагностики ціннісно-орієнтованої активності молодших підлітків	205
Сойчук Р. Л. Виховання національного самоствердження в учнівської молоді: зарубіжний досвід	212
Сорочинська Т. А. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної діяльності в педагогічних закладах Рівненщини (1939–1964 рр.)	221
Стельмашук Ж. Г. Роль газети “Радянська освіта” в організації виховання дисциплінованості (1944-1954 рр.).....	229
Трохимчук І. М. Методичні аспекти формування екологічної вихованості.....	237
Tsipan T. S. Theoretical and methodological bases of pedagogical analysis of activity of children's public associations.....	245
Доробки молодих науковців	
Баліка Л.М. Читацький інтерес як педагогічний феномен: історико-педагогічна рефлексія	254
Дем’янюк І. В. Внесок Т. Д. Дем’янюк у розвиток теорії і практики виховання в Україні	263
Пташук О. А. Формування естетичної культури молодших школярів у позакласній та позаурочній роботі	269
Савельєв М. Г. Професійна підготовка майбутніх вчителів технологій: аналіз вікових особливостей розвитку	274
Федорук О. М. Електронний документообіг як ефективна умова організації роботи викладача та студента у ВНЗ	282
Шелюк Г. В. Естетичне виховання у школах духовного відомства (за публікаціями журналу «церковно-приходская школа»).....	287
Шпичак І. П. Проблема психічного розвитку дітей раннього та дошкільного віку (на основі щоденникових спостережень В.Ф. Шмідт).....	296
Відомості про авторів	303

building processes. Proposed content of the subject “History of Religions” and its methodical bases are author’s in its nature. Some recommendations for using constructive experience implementing theological education in educational institutions of Ukraine are given.

The article deals with retrospective analysis of educational ideology of secularism of Ukraine is given, its essential transformation in a changing political regimes in the country, the growth of multicultural Ukrainian society, intensification of integration processes are found . On the basis of ethnic factors it was founded a perspective model of implementation religion component in the system of school education.

Key words: religion, the history of religions, philosophy, education, morality, secular.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2015

О. Б. Петренко

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ Й ВИХОВАННЯ: МОДЕРНІЗАЦІЯ, РЕФОРМУВАННЯ, ІННОВАЦІЯ ЧИ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ

Анотація. У статті розкрито змістові особливості й смислове наповнення понять «трансформація», «модернізація», «реформування», «інновація», «історико-педагогічна реконструкція» у контексті розвитку системи освіти й виховання; уточнено педагогічну реальність, яка стоїть за кожним із цих понять, природу і структуру трансформації освіти й виховання. З’ясовано, що трансформація освіти й виховання з позицій сучасної науки є нелінійним педагогічним, історико-педагогічним процесом, логіка розвитку якого зумовлюється загальним контекстом змін, що відбуваються в конкретній країні і світі. Доведено, що у контексті інноваційного розвитку та пошуку нового необхідно враховувати попередній історико-педагогічний досвід, щоб у ході трансформацій, реформування, модернізації забезпечувати поступальний розвиток системи освіти й виховання. Історико-педагогічний аналіз у цьому випадку виступає як обов’язковий компонент вироблення стратегії будь-якої трансформації освіти й виховання.

Ключові слова: освіта, виховання, трансформація, модернізація, реформування, інновація, історико-педагогічна реконструкція.

Постановка проблеми. Необхідною умовою сталого розвитку суспільства завжди виступав процес соціокультурної трансляції сукупного соціального досвіду від покоління до покоління, де, крім спонтанної його передачі й засвоєння, суспільство виробило способи інституціалізованого соціокультурного відтворення. Однак економічні, соціальні й культурні зміни, які характеризують якісно новий характер соціокультурної динаміки суспільства, об’єктивно висувають проблему перетворення освіти й виховання в одне з тих завдань, від вирішення якого багато в чому залежить подальше виживання й розвиток суспільства.

Особливого значення освіта й виховання набувають в періоди суттєвих якісних змін суспільної системи. Вони можуть виступити як соціокультурний каталізатор змін, або прискорюючи їх, забезпечуючи при цьому необхідну згуртованість суспільства, інтегруючи його трансформаційні процеси, або, сприяючи росту соціальної напруги й диференціації, суттєво знижувати мобілізаційні можливості суспільних систем до самоорганізації й оптимального залучення людини в усвідомлювані перетворювальні процеси. Таким чином, освіта й виховання стають або механізмом гальмування, або потенціалом суспільного розвитку.

Тектонічні зрушення в ряді факторів, які визначають характер розвитку суспільства, у першу чергу кладуться в основу переоцінки місця й ролі освіти й виховання. З одного боку, стає очевидним, що сутність світової освітньої кризи полягає в безпорадності й неефективності сучасної освіти перед викликами глобальних проблем цивілізаційного масштабу (Б. Гершунський) [3]. З іншого боку, усе більш усвідомлюється те, що не можна розглядати освіту й виховання як придаток функції виробника кваліфікованої робочої сили або оцінювати успіх країни за кількістю дітей і дорослих, які отримали певні знання (Ж. Аллак) [1].

Система освіти й виховання усе більше набуває характеру однієї з тих сфер життєдіяльності суспільства, які забезпечують якісні зміни й визначають його майбутнє. Відтак, провідною якісною характеристикою сучасної освіти й виховання стає їх «випереджальний» характер, який уможливує формувати соціокультурний потенціал і можливість моделювати процеси розвитку суспільства в цілому, закладаючи основи відповідної культури особистості. Усе це актуалізує роль трансформації освіти й виховання як специфічної соціокультурної системи, роль, що потребує окремого наукового осмислення.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Необхідність переосмислення світоглядно-ціннісних основ сучасного освітньо-виховного простору обґрунтована у працях В. Андрущенка, Б. Гершунського, В. Кременя, В. Розіна [3; 8; 15]. Інноваційні тенденції в освіті ґрунтовно проаналізовані Ж. Аллаком, Н. Бурбулесом, А. Джуринським, П. Фрейре, А. Хуторським [1; 15; 17] та ін. Зміст й сутність процесів модернізації вивчали Ю. Хабермас і Е. Гідденс [4; 16] та ін.; проблеми історико-педагогічних реконструкцій були предметом наукових студій М. Богуславського, О. Сухомлинської [2; 13] та ін. Водночас, на сьогодні бракує комплексних досліджень специфіки справді трансформаційних, інноваційних процесів у вітчизняному освітньо-виховному просторі.

Недостатньо дослідженими залишаються і змістові особливості й смислове наповнення власне термінів і понять «трансформація», «модернізація», «реформування», «інновація», «історико-педагогічна реконструкція». У силу відсутності виразного розмежування термінів, в кожному окремому випадку важливий комплекс заходів щодо зміни якості освіти, що позначається взаємно пересіченими поняттями «реформування», «модернізація», «інноваційні перетворення». Наразі об'єктивно виникає потреба уточнити, яка педагогічна реальність стоїть за кожним із цих

понять, яка природа і структура модернізації освіти й виховання. Саме розкриття цього аспекту і обґрунтування на цій основі визначальних модусів трансформації системи освіти й виховання є **метою** пропонованої наукової розвідки.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на визначену мету дослідження, насамперед, виникає потреба концептуально розглянути такий феномен істотної переробки системи, якою є трансформація, показати можливі шляхи змін організації й функцій вихідного формоутворення та які особливості цього процесу в освіті й вихованні.

Зокрема, сутність трансформації полягає в тому, що в ході трансформації обов'язково відбувається зміна напряму розвитку об'єкта. У широкому розумінні цим терміном називається «зміна, перетворення виду, форми, істотних властивостей і т. ін. чого-небудь» [14]. Дане поняття може відбивати як свідомі зміни (наприклад, реформи або революції), так і стихійні зміни в суспільному житті.

Отже, «*трансформація*» у контексті освіти й виховання – це рух від «старого» досвіду до «нового» досвіду та нововведень. Згідно з цим визначенням, трансформація є типовим перехідним процесом від одного рівня організації та функціонування освіти, виховання тощо до іншого формоутворення. Інтерпретація трансформаційних процесів, за С. Кримським, як руху від старого до нового включає в себе також ідею про можливість переробки старого та його адекватного відтворення, синкретичного поєднання старого й нового [9]. Виявляється, що може бути рух і в зворотному напрямі: від нового до старого як модернізації старого або «пробудження потрібного минулого». Аналіз освітньо-виховного вітчизняного простору дає змогу стверджувати, що трансформаційні процеси мають варіативну природу, тобто є багатоплановими, багатоваріантними. Визнання варіативної природи трансформації означає не лише специфічне вирішення проблем освіти, виховання, але є також суттєвим аргументом можливості відбору варіантів. Отже, в умовах трансформаційного процесу в освіті й вихованні, роль попереднього досвіду стає дещо іншою, ніж під час формаційної сталості соціальних систем. Зокрема, перетворення старого йде не методом його зовнішньої руйнації та знищення, цілком можливим є шлях логічного, внутрішнього перероблення системи, у тому числі й освітньої, завдяки актуалізації спадщини педагогів минулого. Ґрунтовно теоретично її вивчивши, ми можемо відкрити нереалізовані можливості використання спадщини того чи іншого педагога у сучасних умовах, знайти відповіді на питання, які стоять перед сучасною освітою й вихованням.

Відтак, виникає потреба уточнити сутність і змістове наповнення поняття «*модернізація*». У межах педагогічної науки модернізація освіти й виховання може бути розглянута: як педагогічний феномен, що представляє частину більш широких мега-процесів, як науковий концепт (розгортка проекту «модерну» в часі засобами освіти й виховання); як конкретний факт історії педагогічної культури на рівні окремо взятої країни або епохи.

Сьогодні поняття «модернізація» трактується як синонім будь-яких процесів оновлення, всіх прогресивних соціальних змін. У цьому контексті

до процесів модернізації системи освіти й виховання можна віднести як появу класно-урочної системи Я. А. Коменського, так і впровадження комп'ютерного та дистанційного навчання, – що навряд чи є коректним.

У сучасних словниках модернізація трактується як зміни, відповідно до вимог сучасності, за допомогою оновлень; поліпшення об'єкта шляхом приведення у відповідність з новими вимогами і нормами, умовами, показниками якості; надання сучасного характеру чого-небудь за рахунок пристосування до сучасних поглядів, ідей, потреб [10]. Абсолютним синонімом «модернізації» можна було б вважати термін «осучаснення». Але осучаснення передбачає наявність певного зразка сучасності, до якого прагнуть у процесі змін (наприклад, у реформуванні такого зразка частіше немає). Реформування часто входить у цей процес, однак далеко не будь-яке реформування є модернізацією. Сучасні соціологи Ю. Хабермас і Е. Гідденс вважають, що спосіб здійснення модернізації – це реформа і вказують на нелінійний характер модернізації як перманентного процесу проведення реформ та інновацій [16; 4].

Відповідно, *«реформування»* – це зміни за допомогою проведення реформ, це процес удосконалення окремої або декількох сфер громадського життя шляхом проведення реформ, організованих і здійснюваних владними структурами, перетворення, перебудова [12]. Реформування освіти й виховання являє собою особливий вид діяльності з вдосконалення національної системи освіти, цілеспрямовано організований державною владою на різних рівнях управління. Сутністю реформування є сукупність дій держави й суспільства з приведення системи у відповідність з актуальними політичними, соціально-економічними й іншими вимогами.

Поряд із цим у науково-педагогічному контексті побуває поняття «інновація», а також похідні від нього «інноватика», «інноваційний процес», детальний аналіз яких здійснено нами дещо раніше [11].

По суті, *«педагогічна інновація»* – це процес реалізації конкретною особою (або групою осіб) ідеї, яка є для неї (них) у цей час новою у навчально-виховному процесі, у результаті якого виникає творчий пошук оригінальних, нестандартних рішень [6], а *«педагогічна інноватика»* є самостійною галуззю педагогічної науки, вченням про створення педагогічних нововведень, їх оцінку й освоєння педагогічною спільнотою, застосування їх на практиці [11].

Якщо виокремити відмінності між кожним з означених процесів в освіті й вихованні, варто зосередити увагу на наступних моментах. Реформування як процес вдосконалення проводиться зверху владними структурами, застосовується в конкретних галузях життєдіяльності суспільства, соціальних інститутах, системі відносин; інноваційні перетворення пов'язані зі створенням об'єктів, явищ, процесів, які досі не існували в педагогічній культурі. Так, багато інновацій в освіті історично пов'язані з появою Інтернету. Модернізувати ж, навпаки, можна лише те, що вже є, у тому числі, матеріальні об'єкти (технічне оснащення освітніх установ) і освітні та виховні технології.

Якщо розуміти означені процеси в системі освіти й виховання як приведення їх у відповідність із зміненими вимогами часу, виникає

питання про джерело і природу цих вимог. Що лежить в їх підставі: цивілізаційний розвиток? політична кон'юнктура? ринкова конкуренція? запити нових соціальних суб'єктів? наукова революція?

Із позицій класичної історії педагогіки процеси реформування освіти, здавалося б, досить описані на рівні окремих періодів і країн в загальній логіці розвитку всесвітнього історико-педагогічного процесу. Однак наявне наукове знання практично ніяк не використовується при підготовці сучасних проектів, які кардинально змінюють систему освіти й виховання.

Трансформація освіти, що розгортається в певному просторово-часовому контексті, вимагає культурно-історичного підходу та інтегративної методології дослідження із залученням знань із галузі історії педагогіки.

Російський історик педагогіки І. Колесникова вважає, що детермінованість історичних доль народів і країн історичним минулим відображається у формах перетворення інститутів виховання і навчання, породжуючи нові моделі модернізації. Особливості трансформацій постіндустріального типу пов'язані з появою відкритих освітніх ресурсів і мережевої комунікації. Загальним імпульсом перетворення теорії і практики освіти й виховання для сучасного світу стають глобальні виклики епохи. У силу цього у сфері освіти складається міжнародне партнерство, побудоване на принципах інтернаціоналізації (проекти, спрямовані на формування академічної мобільності, міжнародні програми та ін.). Історико-педагогічний підхід у цьому випадку стає науковим посилом для методологічного обґрунтування переходу від одного стану освіти й виховання до іншого зі збереженням кращих досягнень педагогічної культури минулого [7].

Однією з важливих функцій історико-педагогічного аналізу є оцінка перспективності ідей трансформації освіти з позицій історичної доцільності. Звернення до минулого дає змогу зрозуміти, в чому новизна пропонувананих змін, чи існує вона насправді, чи в історії педагогіки вже було щось подібне, причому, добре відомо, чим воно завершилося.

Відмінності в розумінні реформування, інновацій і модернізації вимагає диференціації підходу до оцінки їх результативності з урахуванням історико-культурних та просторово-часових параметрів. Якщо проводилася реформа освіти, важливо зафіксувати, які структурні та функціональні зміни відбулися, які нові організаційні форми з'явилися? Який масштаб охоплення нововведеннями, наскільки вони відповідають заявленим цілям реформування? Чи не зроблено крок назад у розвитку освіти, чи не повторюються історично відомі негативні результати, які ведуть суспільство до «модернізації» педагогічних проблем?

Якщо мова йде про освітньо-виховні інновації, потрібно уяснити, чи з'явилися в результаті запровадження інновацій нові якості, чим варіант «інноваційного» продукту кращий від попереднього, який відомий в історії педагогіки. Визнання освітньо-виховного результату інноваційним можливе тільки на основі порівняння з наявними в освітньому арсеналі культурними зразками.

Однак історико-педагогічні критерії оцінки педагогічних результатів, пропонованих як інноваційні, на сьогодні відсутні. У результаті використання в діяльності вчителя, наприклад, елементів системи Марії Монтесорі, вальдорфської педагогіки, елементів педагогіки серця Василя Сухомлинського та ін. історично давно відомих і методично детально описаних, видається за інновацію, хоча в кращому випадку, це грамотна історико-педагогічна реконструкція.

Відтак, «*історико-педагогічна реконструкція*» – це реорганізація освітньо-виховної системи, відновлення вихідної ідеї з урахуванням нових соціокультурних умов, перебудова з новими принципами. Мета реконструкції – зміна характеристик системи освіти, процесу виховання, покращення його якостей, у той час як призначення модернізації – докорінна перебудова системи, впровадження нових систем, які зроблять процес освіти й виховання сучасним. Модернізація здійснюється у зв'язку з тим, що система застаріла, а реконструкція – у зв'язку із загальним зносом системи. Після реконструкції покращуються якості об'єкта, підвищуються його характеристики або повністю відновлюється початковий стан. Після модернізації функції об'єкта можуть докорінно змінюватися.

Вже згадувана нами І. Колесникова відзначає, що наявне знання про історичні уроки освітнього реформування практично ніяк не використовується при підготовці сучасних проєктів, кардинально змінюючи вигляд освіти й виховання, у той час як трансформація, модернізація освіти вимагає саме культурно - історичного підходу й інтегративної методології її вивчення [7].

Особливий інтерес, на думку І. Колесникової (і ми з нею повністю погоджуємося), представляє історична складова наукової рефлексії із приводу сучасних кардинальних оновлень вітчизняної освіти й виховання. Можливими напрямками такої рефлексії є: вивчення ціннісно-сислової динаміки нормативних документів, які задають масштаб і характер перетворень; оцінка новизни перетворень; зміна педагогічної лексики періодів оновлення освіти й виховання як предмет історико-педагогічного дослідження; історичний аналіз практичної спрямованості й новизни реальних результатів; вивчення масової реакції людей на зміни в системі освіти й виховання; гуманітарна ціна модернізації; вивчення імітації освітніх результатів як історико-педагогічного явища [7].

Трансформація освіти й виховання, що визначає їх майбутнє, потребує такого їх «перетворення», яке, принципово переглядаючи розуміння змісту освіти й виховання, корелювалося б з відповідною цьому новому розумінню архітектурою «педагогічного простору», зумовленою логікою соціокультурного розвитку суспільства.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи, можна констатувати, що трансформація освіти й виховання з позицій сучасної науки є нелінійним педагогічним, навіть історико-педагогічним процесом, логіка розвитку якого зумовлюється загальним контекстом змін, що відбуваються в конкретній країні і світі. У контексті інноваційного розвитку та пошуку нового, модернізації освіти й виховання, необхідно обов'язково враховувати попередній історико-педагогічний досвід.

Історико-педагогічний підхід необхідний, аби у ході трансформацій, реформування, модернізації, інновації забезпечувати поступальний розвиток освіти й виховання, а не гальмування чи біг по колу. Історико-педагогічний аналіз у цьому випадку виступає як обов'язковий компонент вироблення стратегії будь-якої трансформації освіти й виховання.

Лише глибока й змістовна трансформація освіти й виховання може сприяти їх повноцінному прояву як фактора сталого розвитку сучасного українського суспільства. Тільки долаючи власний кризовий стан, перетворюючи зміст освіти й виховання, форми й способи організації, створюючи принципово нове технологічне забезпечення освітньо-виховного процесу, вирощуючи іншу професійно-педагогічну культуру, існуючі нині системи освіти й виховання можуть відповісти на виклики й загрози часу й стати дійсним ресурсом розвитку. При цьому слід враховувати, що суттєво загострюється та частина проблем трансформації освіти й виховання, яка пов'язана не стільки з удосконаленням напрямів, форм, методів і засобів передачі (відтворення) накопиченого соціокультурного досвіду, скільки з перетворенням освітньо-виховного простору в простір трансформації соціокультурних відносин.

Список використаних джерел:

1. Аллак Ж. Вклад в будущее: приоритет образования / Ж. Аллак. – М.: Педагогика-Пресс, 1993. – 260 с.
2. Богуславский М. В. Модернизация российского образования: проблемы и решения / М. В. Богуславский, К. Е. Сумнительный. – М.: Б.и., 2004. – 96 с.
3. Гершунский Б. С. Философия образования / Б. С. Гершунский. – М.: Флинта, 1998. – 432 с.
4. Гидденс Э. Устроение общества: Очерк теории структуриации / Э. Гидденс. – М.: Академический Проект, 2003. – 528 с.
5. Данилова Л. Н. Лингвофилософский анализ понятия реформирования в обетовании / Л. Н. Данилова // Ярославский педагогический вестник – 2012 – № 4 – Том II (Психолого-педагогические науки). – Режим доступа: http://vestnik.vspu.org/releases/2012_4ppZ07.pdf
6. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : Навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
7. Колесникова И. А. Модернизация образования как объект историко - педагогического исследования / И. А. Колесникова // Модернизационные процессы в российском и зарубежном образовании XVIII – начала XXI века: сборник научных трудов Всероссийской научно-практической конференции – XXX сессии Научного совета по проблемам истории образования и педагогической науки Российской академии образования. / под научн. ред. члена-корреспондента РАО, профессора М. В. Богуславского; д. п. н., профессора С. В. Куликовой; д. п. н., профессора А. Н. Шевелева. – СПб.: СПбАИПО, 2014. – С. 13–22.
8. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2003. – 216 с.

9. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії / С. Б. Кримський. – К.: Вид. дім «Киво-Могилянська академія», 2008. – 718 с.
10. Модернізація // Словник української мови: тт. 1–11. – Київ: Наукова думка, 1970–1980. – Том 4. – 1973. – С. 776.
11. Петренко О. Б. Інноватика у вихованні: засадничі положення / О. Б. Петренко // Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 1 / Упоряд. О. Б. Петренко; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2015. – 288 с. – С. 38–48.
12. Реформування // Словник української мови: тт. 1–11. – Київ: Наукова думка, 1970–1980. – Том 8. – 1977. – С. 520.
13. Сухомлинська О. Радянська педагогіка як ідеологія: спроба історичної реконструкції / О. Сухомлинська // Історико-педагогічний альманах. – 2014. – Вип. 1. – С. 4–24.
14. Трансформація // Словник української мови: тт. 1–11. – Київ: Наукова думка, 1970–1980. – Том 10. – 1979. – С. 233.
15. Феномен інновацій : освіта, суспільство, культура : монографія / за ред. В. Г. Кременя. – К. : Педагогічна думка. – 2008. – 472 с.
16. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне / Ю. Хабермас. – М.: Издательство «Весь Мир», 2003. – 416 с.
17. Хуторской А. В. Педагогическая инноватика – рычаг образования [Электронный ресурс] / А. В. Хуторской. – Режим доступа : <http://eidoss.ru/journal/2005/0910-19.htm>

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Allak Zh. Vklad v budushhee: prioritet obrazovaniya [Contribution in future] / Zh. Allak. – М.: Pedagogika-Press, 1993. – 260 s. (in Russian)
2. Boguslavskij M. V. Modernizacija rossijskogo obrazovaniya: problemy i reshenija [Modernization of Russian education : problems and decisions] / M. V. Boguslavskij, K. E. Sumnitel'nyj. – М. : B.i., 2004. – 96 s. (in Russian)
3. Gershunskij B. S. Filosofija obrazovaniya [Philosophy of education] / B. S. Gershunskij. – М.: Flinta, 1998. – 432 s. (in Russian)
4. Giddens Je. Ustroenie obshhestva: Oчерk teorii strukturacii [Organization of a society : Essay of the theory of structure] / Je. Giddens. – М.: Akademicheskij Proekt, 2003. – 528 s. (in Russian)
5. Danilova L. N. Lingvofilosofskij analiz ponjatija reformirovaniya v obetovanii [Linguistic and philosophy analysis the definition of reforming in promessing] / L. N. Danilova // Jaroslavskij pedagogicheskij vestnik – 2012 – № 4 – Том II (Psihologo-pedagogicheskie nauki). – Rezhim dostupu: http://vestnik.vspu.org/releases/2012_4ppZ07.pdf (in Russian)
6. Dychkivsjka I. M. Innovacijni pedaghoghichni tekhnologhiji [Inovative pedagogic technologies]: Navchalnyj posibnyk / I. M. Dychkivsjka. – К. : Akademvydav, 2004. – 352 s. (in Ukrainian)
7. Kolesnikova I. A. Modernizacija obrazovaniya kak ob"ekt istoriko - pedagogicheskogo issledovanija [Modernization of education as an oblect of historical and pedagogic investigation] / I. A. Kolesnikova // Modernizacionnyje processy v rossijskom i zarubezhnom obrazovanii HVIII – nachala NHI veka: sbornik nauchnyh trudov Vserossijskoj nauchno-

- prakticheskoj konferencii – HHH sessii Nauchnogo soveta po problemam istorii obrazovanija i pedagogicheskoj nauki Rossijskoj akademii obrazovanija. / pod nauchn. red. chlena-korrespondenta RAO, professora M. V. Boguslavskogo; d. p. n., professora S. V. Kulikovoj; d. p. n., professora A. N. Sheveleva. – SPb.: SPbAPPO, 2014. – s.13–22. (in Russian)
8. Kremenj V. Gh. Osvita i nauka Ukrainy: shljakhy modernizaciji (Fakty, rozdumy, perspektyvy) [Education and science in Ukraine : the ways of modernization (facts, thoughts, perspectives)] / V. Gh. Kremenj. – K.: Ghramota, 2003. – 216 s. (in Ukrainian)
  9. Krymskij S. B. Pid syghnaturuju Sofiji [Under the signature of Sofia] / S. B. Krymskij. – K.: Vyd. dim «Kyjevo-Moghyljansjka akademija», 2008. – 718 s. (in Ukrainian)
  10. Modernizacija [Modernization] // Slovnyk ukrajinsjkoji movy: tt. 1–11. – Kyjiv: Naukova dumka, 1970–1980. – Tom 4. – 1973. – Stor. 776. (in Ukrainian)
  11. Petrenko O. B. Innovatyka u vykhovanni: zasadnychi polozhennja [Innovating in education : the basic theses] / O. B. Petrenko // Innovatyka u vykhovanni : zb. nauk. pr. Vyp. 1 / Uporjad. O. B. Petrenko; red. kol. : O. B. Petrenko, N. M. Ghrynjkova, T. S. Cipan ta in. – Rivne : RDGHU, 2015. – 288 s. – S.38–48. (in Ukrainian)
  12. Reformuvannja [Reforming] // Slovnyk ukrajinsjkoji movy: tt. 1–11. – Kyjiv: Naukova dumka, 1970–1980. – Tom 8. – 1977. – Stor. 520. (in Ukrainian)
  13. Sukhomlynsjka O. Radjansjka pedagoghika jak ideologhija: sprobha istorychnoji rekonstrukcii [Soviet pedagogic as the ideology : the attempts of historical reconstruction] / O. Sukhomlynsjka // Istoryko-pedagoghichnyj aljmanakh. – 2014. – Vyp. 1. – S. 4–24. (in Ukrainian)
  14. Transformacija [Transformation] // Slovnyk ukrajinsjkoji movy: tt. 1–11. – Kyjiv: Naukova dumka, 1970–1980. – Tom 10. – 1979. – Stor. 233. (in Ukrainian)
  15. Fenomen innovacij : osvita, suspiljstvo, kuljtura [Phenomena of innovations ; education, society, culture] : monoghrافija / za red. V. Gh. Kremenja. – K. : Pedagoghichna dumka. – 2008. – 472 s. (in Ukrainian)
  16. Habermas Ju. Filosofskij diskurs o moderne [Philosophy discours about modern] / Ju. Habermas. – M.: Izdatel'stvo «Ves' Mir», 2003. – 416 s. (in Russian)
  17. Hutorskoj A. V. Pedagogicheskaja innovatika – rychag obrazovanija [Elektronny resurs] [Jelektronnyj resurs] / A. V. Hutorskoj. – Rezhim dostupa : <http://eidos.ru/journal/2005/0910-19.htm> (in Russian)

Аннотация. В статье раскрыты содержательные особенности и смысловое наполнение понятий «трансформация», «модернизация», «реформирование», «инновация», «историко-педагогическая реконструкция» в контексте развития системы образования и воспитания, уточнена педагогическая реальность, стоящая за каждым из этих понятий, природа и структура трансформаций образования и воспитания. Выяснено, что трансформация образования и воспитания с позиций современной науки

– это нелинейный педагогический, историко-педагогический процесс, логика развития которого предопределяется общим контекстом изменений, происходящих в конкретной стране и мире. Доказано, что в контексте инновационного развития и поиска нового необходимо учитывать предыдущий историко-педагогический опыт, чтобы в ходе трансформаций, реформирования, модернизации обеспечить поступательное развитие системы образования и воспитания. Историко-педагогический анализ в этом случае выступает как обязательный компонент выработки стратегии любой трансформации образования и воспитания.

Ключевые слова: образование, воспитание, трансформация, модернизация, реформирование, инновация, историко-педагогическая реконструкция.

Summary. The article deals with the essential characteristics and content peculiarities of concepts “transformation”, “modernization”, “реформування”, “innovation”, “historical-pedagogical reconstruction” in the context of the development of education and bringing-up; the pedagogical reality, which exposed the essence of these concepts, the origin and structure of transformation of education are defined more exactly. It is ascertained that the transformation of education from the position of modern science is nonlinear pedagogical, historical-pedagogical process, the logic of development which is caused of the general contest of changes which are held in our country and in the world. It is proved that in the contest of innovative development and searching of newness it is necessary to take into consideration previous historical-pedagogical experience to ensure further development of the system of education in the process of transformation, reformation, modernization . Historical-pedagogical analysis in this case is seen as a compulsory component of elaborating strategy any kind of transformation in the sphere of education.

Key words: education, training, transformation, modernization, reformation, innovation, historical-pedagogical reconstruction.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2015

С. Г. Карпенчук

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ А. С. МАКАРЕНКА: ГУМАНІСТИЧНІ КОНТЕКСТИ

Мій світ – світ організованого творення людини.

А. С. Макаренко

Анотація. У статті зосереджено увагу на одному із провідних компонентів педагогічної системи педагога-класика А. С. Макаренка – гуманізмі як одній із провідних засад його теоретико-методичних поглядів та практичного досвіду, виокремлених на основі чотирьох контекстів: гуманістична методологія теоретичної спадщини А. С. Макаренка, гуманізм його теоретичних концепцій, колектив як середовище, що

Наукове видання

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 2

Упорядники:

проф. **Петренко О.Б.**, доц. **Ціпан Т.С.**

Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ

Підписано до друку 29.10.2016 р.

Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 21,8. Замовлення №476/1. Наклад 300

Віддруковано засобами різнографічного друку
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету
33027, Рівне, вул. С.Бандери, 12; тел.: 0-362-26-48-83

I – 66   **Інноватика у вихованні** : зб. наук. пр. Вип. 2 / упоряд.
О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова,
Т. С. Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2015. – 304 с.

УДК 37 : 005.591.6

ББК 74.200

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2016